

УДК 346.7.652

І.В. КОЛЕСНИК, Інститут економіко-правових досліджень НАН України

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОСТАЧАЛЬНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАЛІЗНИЧНОМУ ТРАНСПОРТІ

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, постачальницька діяльність, підприємства залізничного транспорту, відомчі нормативно-правові акти, матеріально-технічні ресурси, матеріально-технічне забезпечення, Укрзалізниця, якість продукції

Законодавство в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту є складовою частиною господарського законодавства. Воно володіє всіма ознаками, які об'єднують господарське законодавство, і характеризує його місце в українському законодавстві.

На сучасному етапі розвитку ринкової економіки відносини в сфері постачальницької діяльності займають провідне місце в господарській діяльності підприємств. Постачальницька діяльність складає невід'ємну частину господарської діяльності [1, с.150].

Вивчення діючого законодавства в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту необхідне для його подальшого розвитку та вдосконалення. Таке вдосконалення й розвиток можливі на підставі визначення загальних тенденцій права та виявлення недоліків законодавства.

З огляду на законодавство в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту, можна прийти до висновку, що постачальницька діяльність розглядається як складова частина матеріально-технічного постачання підприємства.

В правовій літературі відсутні роботи, в яких розглядалися правовідносини в сфері

постачальницької діяльності на залізничному транспорті. Найбільш повне досліджено правове регулювання матеріально-технічного постачання та/або матеріально-технічного забезпечення.

Наукові дослідження в зазначеній сфері проводилися такими вченими, як М.В. Солодков, М.І. Манохин, Д.О. Проценко, С.Р. Микитянець, С.Д. Тагунцев, А.В. Шаройко, Е.А. Хибриков, К.В. Малахов, О.І. Селіванов, Б.М. Богданов та ін. Виходячи з цього, метою статті є дослідження нормативно-правового регулювання постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту в умовах розвитку ринкових відносин. Її новизна полягає в розгляді особливостей правової регламентації відносин в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничної галузі, що в свою чергу дозволить не тільки класифікувати законодавство в зазначеній області, але й виявити певні проблеми.

Відносини в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту включаються до предмету декількох галузей права і регламентуються, окрім невеликої кількості галузевих нормативних актів (наприклад, основами господарського законодавства), безліччю комплексних нормативних актів, що включають норми цивільного, адміністративного та транспортного законодавства. Межі законодавства взаємовідносин у сфері постачальницької діяльності важко окреслити, але це є необхідним.

Організаційна побудова системи управління цієї сфери впливає на структуру законодавства про постачальницьку діяльність на залізничному транспорті. Кожний з органів державного управління постачальницької діяльності володіє правотворчими повноваженнями і нормотворчою ініціативою та прагне мати «своє власне» законодавство, що, в свою чергу, часто призводить до неузгодженості нормативно-правових актів різних рівнів.

Основу господарських відносин в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту складає Господарський кодекс України. Так, у параграфі 1 «Поставка» Глави 30 «Особливості правового регулюван-

ня господарсько-торгівельної діяльності» ГК України (статті 264–271) закріплені наступні положення про поставку: матеріально-технічне постачання та збут; договір поставки; предмет, кількість і асортимент поставки; якість товарів, що поставляються; гарантії якості товарів; претензії у зв'язку з недоліками поставлених товарів; комплектність товарів, що поставляються; Положення про поставки і Особливі умови поставок [2, с.462–479].

Постачальницька діяльність підприємств залізничного транспорту здійснюється відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» від 01.06.2010 р. № 2289-VI (далі – Закон про здійснення закупівлі) [3]. Цей Закон встановлює правові та економічні засади здійснення закупівель товарів, робіт і послуг за державні кошти та передбачає порядок вибору постачальників продукції на конкурсних засадах, шляхом проведення процедур закупівель, які передбачені Законом.

Специфіку та особливість нормативно-правового регулювання постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту складають відомчі нормативно-правові акти, які визначають правила функціонування залізничного транспорту.

В Україні діє єдина транспортна система, в якій Міністерство інфраструктури є центральним органом державної виконавчої влади, підвідомчим Кабінету Міністрів України. Керівництво підприємствами залізничного транспорту здійснює Державна адміністрація залізничного транспорту України.

Так, Закон України «Про транспорт» від 10.11.1994 р. № 232/94-ВР визначає, що відносини, пов'язані з діяльністю транспорту, регулюються цим Законом, кодексами (статутами) окремих видів транспорту, іншими актами законодавства України [4]. Відповідно до статті 22 Закону, до складу залізничного транспорту входять підприємства залізничного транспорту, що здійснюють перевезення пасажирів і вантажів, рухомий склад залізничного транспорту, залізничні шляхи спо-

лучення, а також промислові, будівельні, торгівельні й постачальницькі підприємства та інше [4].

Особливості функціонування залізничного транспорту визначені в Законі України «Про залізничний транспорт» від 1996 р. № 273/96-ВР [5]. Управління виробничо-технологічним комплексом залізничного транспорту жорстко централізоване і належить Державній адміністрації залізничного транспорту (далі – Укрзалізниця).

Вагому роль в постачальницькій діяльності підприємств залізничного транспорту відіграє саме Укрзалізниця, оскільки вона сприяє забезпеченню потреб залізничного транспорту у матеріально-технічних та паливно-енергетичних ресурсах. Компетенція органів Укрзалізниці визначена Положенням про Державну адміністрацію залізничного транспорту, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 29.02.1996 р. № 262 [6, с.165].

Укрзалізниця є правотворчим органом, який встановлює за допомогою наказів, що обов'язкові для виконання, певний правопорядок здійснення підприємствами залізничного транспорту господарської діяльності, в тому числі і в сфері постачальницької діяльності. Постачальницька діяльність підприємств залізничного транспорту здійснюється Державним підприємством матеріально-технічного забезпечення залізничного транспорту «Укрзалізничпостач» (далі – Укрзалізничпостач) та службами матеріально-технічного постачання залізниць, права і обов'язки яких визначені відповідними наказами.

Оперативне управління з питань поточної діяльності Укрзалізничпостача та служб матеріально-технічного постачання залізниць здійснює Головне управління планування та контролю за закупівлями матеріально-технічних ресурсів відповідно до Положення про нього, затвердженим наказом Укрзалізниці від 14.01.2011 р. № 010-Ц [7].

Відповідно до покладених завдань на Головне управління планування та контролю за

закупівлями матеріально-технічних ресурсів, останнє здійснює наступні основні функції:

- формує загальний план матеріально-технічного забезпечення, контрольні завдання матеріально-технічного забезпечення з визначенням переліку і обсягів матеріально-технічних ресурсів, які підлягають централізованій та самостійній закупівлі;

- координує діяльність залізниць, Укрзалізничпостача, спільно з головними управліннями Укрзалізниці інших підприємств Укрзалізниці щодо проведення єдиної політики по закупівлі матеріально-технічних ресурсів.

Під час здійснення постачальницької діяльності відповідні органи (служби, відділи) Укрзалізниці, Укрзалізничпостача та залізниць повинні дотримуватися та виконувати вимоги, які встановлені наказами Укрзалізниці.

До нормативно-правових актів Укрзалізниці, що регулюють постачальницьку діяльність підприємств залізничного транспорту, необхідно віднести наказ Укрзалізниці від 12.02.2010 р. № 131-Ц «Про планову та фінансову дисципліну під час закупівлі товарів, робіт і послуг підприємствами єдиного виробничо-технологічного комплексу залізничного транспорту» [8]. Відповідно до нього, закупівля матеріально-технічних ресурсів (товарів, передбачених планом матеріально-технічного забезпечення) за договорами і рахунками необхідно здійснювати у відповідності до вимог порядку, встановленого розпорядчими актами Укрзалізниці, після погодження з Головним управлінням матеріально-технічних ресурсів у частині відповідності планам матеріально-технічного забезпечення, планам постачання, місячним лімітам фінансування, контролю на всіх етапах процедури закупівлі.

Наступним наказом Укрзалізниці, що регулює постачальницьку діяльність, є наказ від 17.02.2010 р. № 142-Ц «Про забезпечення централізованого управління єдиним виробничо-технологічним комплексом залізничного транспорту» [9]. Останній визначає положення про централізовану закупівлю товарно-

матеріальних ресурсів для забезпечення потреб залізничного транспорту, яка здійснюється через Укрзалізничпостач.

У постачальницькій діяльності підприємств залізничного транспорту значна увага приділяється плановій та фінансовій дисципліні. Так, наказом Укрзалізниці від 11.05.2010 р. № 331-Ц [10] посилено контроль за матеріально-технічним забезпеченням на етапах формування плану, проведенням процедур закупівель, здійсненням своєчасного коригування плану матеріально-технічного забезпечення за рахунок капітальних інвестицій.

Наказом Укрзалізниці від 21.05.2010 р. № 373-Ц «Про затвердження порядку контролю на етапах організації проведення процедур закупівель та договірної роботи з придбання капітальних вкладень» [11], встановлений порядок укладення договорів на придбання рухомого складу, машин, механізмів, іншого обладнання за планами капітальних інвестицій.

На виконання статей 4, 10 Закону України «Про залізничний транспорт», керуючись Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну адміністрацію залізничного транспорту України» та «Про Положення про дисципліну працівників залізничного транспорту», а також з метою посилення контролю за виконанням плану матеріально-технічного забезпечення, цільовим використанням коштів, отримання достовірної інформації щодо стану договірної роботи із закупівлі матеріально-технічних ресурсів та виконавчої дисципліни і особистої відповідальності, наказом від 15.03.2011 р. № 082-Ц був затверджений Порядок організації закупівель матеріально-технічних ресурсів [12].

На підставі статті 11 Закону України «Про залізничний транспорт» [5], рухомий склад, устаткування та інші технічні засоби, які поставляються залізничному транспорту, повинні відповідати вимогам безпеки руху, збереження вантажів, охороні праці, екологічної безпеки і мати відповідний сертифікат. У зв'язку з цим, в окрему групу відомчих нормативно-правових актів, що регулюють від-

носини в сфері постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту, необхідно виділити накази Укрзалізниці, які встановлюють контроль за якістю продукції.

До травня 2011 року діяла Інспекція з якості продукції згідно з наказом Укрзалізниці від 13.11.2006 р. № 416-Ц «Про створення Інспекції з якості продукції» [13]. На Інспекцію з якості продукції була покладена функція формування критеріїв щодо дотримання вимог якості та безпеки продукції, закупівля якої здійснюється підрозділами залізничного транспорту.

Наказом від 29.04.2011 р. № 174-Ц «Про організацію контролю якості продукції на залізничному транспорті України» [14] визначені основні вимоги до організації вхідного контролю сировини, матеріалів, комплектуючих виробів, технічних засобів та обладнання, які використовуються на залізничному транспорті і безпосередньо впливають на безпеку руху, якість ремонту рухомого складу, колії, технічних засобів Укрзалізниці та ефективність їх експлуатації.

Порядок встановлення вимог до продукції відносно якісних і технічних характеристик при проведенні процедури закупівлі та проведення контролю за якістю продукції, що закуповується для потреб залізниць України, підприємств і організацій залізничного транспорту, здійснюється відповідно до наступних наказів Укрзалізниці:

– від 25.06.2009 р. № 376-Ц «Про затвердження та введення в дію Настанови про порядок встановлення вимог щодо якості продукції при проведенні процедури закупівлі» [15];

– від 25.06.2009 р. № 377-Ц «Про затвердження та введення в дію Настанови про порядок проведення технічного аудиту в системі вхідного контролю» [16];

– від 25.06.2009 р. № 378-Ц «Про затвердження та введення в дію Настанови про декларування продукції залізничного призначення» [17];

– від 25.06.2009 ро. № 379-Ц «Про затвердження та введення в дію Настанови про про-

ведення процедури з оцінки відповідності на залізничному транспорті» [18];

– від 20.05.2010 року № 349-Ц «Щодо вдосконалення контролю за якістю продукції» [19].

Таким чином, вимоги до якості продукції, які закріплені в вищезазначених нормативно-правових актах, складають питому вагу в нормативно-правовому регулюванні постачальницької діяльності на підприємствах залізничного транспорту.

З огляду на законодавство постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту в цілому, можна відмітити такі особливості:

1. Постачальницька діяльність на підприємствах залізничного транспорту здійснюється на підставі затверджених планів матеріально-технічного забезпечення, який складається виходячи з річної потреби в матеріально-технічних ресурсах. Враховуючи великий об'єм споживання матеріально-технічних ресурсів на залізничному транспорті, правильне планування необхідності в матеріальних ресурсах, раціональне та економічне їх використання, своєчасне введення в експлуатацію обладнання має першочергове значення. Порядок складання та узгодження планів матеріально-технічного забезпечення підприємств залізничного транспорту встановлений відповідними наказами Укрзалізниці.

2. Своєчасність, ритмічність і безперебійність постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту забезпечує безперервний процес залізничних перевезень. Чим ритмічніше буде здійснюватися постачальницька діяльність підприємствами залізничного транспорту, тим своєчасно буде виконуватися задоволення потреб залізниць в матеріально-технічних ресурсах, що свою чергу впливає на безперебійність та безпеку перевезень, терміни доставки, схоронність вантажів.

3. Жорстке централізоване управління господарською діяльністю підприємств залізничного транспорту з боку Укрзалізниці, внаслідок

чого правове регулювання постачальницької діяльності здійснюється через значну кількість відомчих нормативно-правових актів.

4. Встановлення підвищених вимог до якості продукції, яка постачається на підприємства залізничного транспорту, що забезпечує безпеку життя і здоров'я громадян, які користуються його послугами, а також безпеку руху поїздів, охорону навколишнього природного середовища згідно з чинним законодавством України.

Вищезазначені особливості виокремлюють нормативно-правове регулювання постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту в окремий вид господарського законодавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тагунцев С. Д. Матеріально-технічне забезпечення залізничного транспорту / Тагунцев С. Д., Шаройко А. В., Хибриков Е. А. – М. : Транспорт, 1985. – 380 с.
2. Хозяйственный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / Е. И. Харитонов, Е. О. Харитонов, В. Н. Коссаков и др. ; под ред. Е. И. Харитоновой. – Х. : Одиссей.2007. – 752 с.
3. Закон України «Про здійснення державних закупівель» : від 01.06.2010 р., № 2289-VI // ВВР України. – 2010. – № 33. – Ст. 471.
4. Закон України «Про транспорт» : від 10.11.1994 р., № 232/94-ВР // ВВР України. – 1994. – № 51. – Ст. 446.
5. Закон України «Про залізничний транспорт» : від 04.07.1996 р., № 273/96-ВР // ВВР України. – 1996. – № 40. – Ст. 183.
6. Транспорт та зв'язок в Україні: зібрання актів законодавства: [у 8 т.] / за заг. ред. Г. М. Кірпи. – К. : Ін Юре, 2004. – Т. 1. – 632 с.
7. Наказ Укрзалізниці «Про затвердження та введення в дію Положення про Головне управління планування та контролю за закупівлями матеріально-технічних ресурсів» : від 14.01.2011 р., № 010-Ц.
8. Наказ Укрзалізниці «Про плану та фінансову дисципліну під час закупівлі товарів, робіт і послуг підприємствами єдиного виробничо-технологічного комплексу залізничного транспорту» : від 12.02.2010 р., № 131-Ц.
9. Наказ Укрзалізниці «Про забезпечення централізованого управління єдиним виробничо-технологічним комплексом залізничного транспорту» : від 17.02.2010 р., № 142-Ц.
10. Наказ Укрзалізниці «Про формування планів матеріально-технічного забезпечення за рахунок капітальних інвестицій залізниць» : від 11.05.2010 р., № 331-Ц.
11. Наказ Укрзалізниці «Про затвердження порядку контролю на етапах організації проведення процедур закупівель та договірної роботи з придбання капітальних вкладень» : від 21.05.2010 р., № 373-Ц.
12. Наказ Укрзалізниці «Про організацію закупівель і дотримання планової та фінансової дисципліни» : від 15.03.2011 р., № 082-Ц.
13. Наказ Укрзалізниці «Про створення Інспекції з якості продукції» : від 13.11.2006 р., № 416-Ц.
14. Наказ Укрзалізниці «Про організацію контролю якості продукції на залізничному транспорті України» : від 29.04.2011 р., № 174-Ц.
15. Наказ Укрзалізниці «Про затвердження та введення в дію Настанови про порядок встановлення вимог щодо якості продукції при проведенні процедури закупівлі» : від 25.06.2009 р., № 376-Ц.
16. Наказ Укрзалізниці «Про затвердження та введення в дію Настанови про порядок проведення технічного аудиту в системі входного контролю» : від 25.06.2009 р., № 377-Ц.
17. Наказ Укрзалізниці «Про затвердження та введення в дію Настанови про декларування продукції залізничного призначення» : від 25.06.2009 р., № 378-Ц.
18. Наказ Укрзалізниці «Про затвердження та введення в дію Настанови про проведення процедури з оцінки відповідності на залізничному транспорті» : від 25.06.2009 р., № 379-Ц.

19. Наказ Укрзалізниці «Щодо вдоскона- | 20.05.2010 р., № 349-Ц.
лення контролю за якістю продукції» : від

Колесник І. В. Деякі особливості нормативно-правового регулювання постачальницької діяльності на залізничному транспорті / І. В. Колесник // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 426–431 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11kivnzt.pdf>

Викладений матеріал нормативно-правового регулювання постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту на сучасному етапі. Встановлено, що специфіку та особливість нормативно-правового регулювання постачальницької діяльності підприємств залізничного транспорту складають відомчі нормативно-правові акти, які визначають правила функціонування залізничного транспорту.

Колесник І.В. Некоторые особенности нормативно-правового регулирования снабженческой деятельности на железнодорожном транспорте

Изложен материал по нормативно-правовому регулированию снабженческой деятельности предприятий железнодорожного транспорта на современном этапе. Установлено, что специфику и особенности нормативно-правового регулирования снабженческой деятельностью предприятий железнодорожного транспорта составляют ведомственные нормативно-правовые акты, которые определяют правила функционирования железнодорожного транспорта.

Kolesnik I.V. Some of Feature of Is Standard-Legal Regulation of Supplying Activity on Railway Transportation

The material on is standard-legal regulation of supplying activity of the enterprises of a railway transportation at the present stage is stated. It is established that specificity and features of is standard-legal regulation by supplying activity of the enterprises of a railway transportation is made by departmental regulatory legal acts which define rules of functioning of a railway transportation.